

MAKTABDA SAMARALI TA'LIMNI TA'MINLASHDA
NEYROPEDAGOGIKANING AHAMIYATI.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7738092>

ELSEVIER

Abdullayeva Nasiba Abdusalomovna

FarDU, pedagogika kafedrası o'qituvchisi

Received: 22-02-2023

Accepted: 22-02-2023

Published: 22-02-2023

Abstract: Ushbu maqolada pedagogikaning tarmoqlaridan biri bo'lgan neyropedagogika va uning umumta'lim maktablaridagi ta'lim samarasini oshirishdagi ahamiyati haqida so'z borgan. O'qituvchilar ushbu fan bo'yicha bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishlari zarurligi ko'rsatib o'tilgan.

Keywords: neyropedagogika, neyrotalim, neyrologik imkoniyatlar, kognitiv jarayon, tadqiqotlar, eksperimentlar, optimal atrof-muhit.

About: FARS Publishers has been established with the aim of spreading quality scientific information to the research community throughout the universe. Open Access process eliminates the barriers associated with the older publication models, thus matching up with the rapidity of the twenty-first century.

Received: 22-02-2023

Accepted: 22-02-2023

Published: 22-02-2023

Abstract: This article discussed neuropedagogy, one of the branches of pedagogy, and its importance in increasing the effectiveness of education in secondary schools. It has been shown that it is necessary for teachers to have knowledge and skills in this discipline.

Keywords: neuropedagogy, neuroscience, neurological possibilities, cognitive process, research, experiments, optimal environment.

About: FARS Publishers has been established with the aim of spreading quality scientific information to the research community throughout the universe. Open Access process eliminates the barriers associated with the older publication models, thus matching up with the rapidity of the twenty-first century.

Yangi bilimlar hajmi oshgani sayin, pedagogik fikrlar hayotning turli sohalariga tarqalishi bilan pedagogikaning yangi tarmoqlari paydo bo'lmoqda. Shunday tarmoqlardan biri neyrotalim - neyrodidaktika yoki neyropedagogikadir. Neyrotalim nima, u nima uchun xizmat qiladi? Neyrotalim yoki neyrodidaktika yoki neyropedagogika - bu miya faoliyati sohasidagi tadqiqotlar asosida ishlab chiqilgan ta'lim strategiyalari va texnologiyalarini joriy etishga asoslangan ta'limning yangi ko'rinishi. Ushbu yangi ta'lim intizomi ta'lim jarayoni va ta'limni optimallashtirish maqsadida nevrologiya, psixologiya va ta'lim sohasidagi bilimlarni birlashtiradi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 13-oktabrdagi PQ 4860-sonli "Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarga ta'lim-tarbiya berish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori[1] pedagogikaning ushbu tarmog'iga alohida e'tibor berish zarurligini ko'rsatmoqda.

Barchamizga ma'lumki, o'qituvchi va murabbiylardan ta'lim oluvchilar, xususan maktabgacha ta'lim muassasalari tarbiyalanuvchilariga va boshlang'ich sinf o'quvchilariga ta'lim va tarbiya berish jarayonida tarbiya oluvchi shaxsni har tomonlama va chuqur bilishlarini, ularning psixofiziologik xususiyatlari bilan bir

qatorida neyrologik imkoniyatlarini hamda jihatlarini hisobga olishlarini talab qiladi, chuqur o'quv dasturlarini o'z vaqtida o'zlashtirmaslik shaxsning intellektual va ijtimoiy rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Samarali ta'lim jarayoni bolalar nutqi va tafakkurining rivojlanishiga bosh miya assimetriyasi hamda chap va o'ng yarimsharlar shikastlanishi oqibatlarining turlicha ta'sir etishi inson miyasiga oid bilimlarni ta'lim jarayonida qo'llash imkoniyatlari ilmiy izlanishlar bugungi kunda o'z aksini topgan. Neyropedagogika fani boyicha olib borilgan tajribalarda ma'lumki, barcha o'quvchilarning diqqati va xotirasining hajmi uning ko'chuvchanligi, ma'lumotlarni qabul qilish va anglash, "dunyoni ko'rish" bilan bir-biridan farq qiladi. Buning asosiy sababi bosh miya yarimsharlarining qaysi biri inson hayoti faoliyatida yetakchi ahamiyatga ega ekanligidandir. Shu sababli ta'lim-tarbiya jarayonida o'quvchilar psixikasidagi shunday o'ziga xos jihatlarini hisobga olib bolaga ta'lim berish, uning tarbiyasi va kamolotidagi muhim omillardan biri hisoblanadi.

Maktabdagi samarasiz ta'lim tizimidagi eng katta muammolardan biridir. Shuning uchun ta'limda inson miyasi haqidagi bilimlardan foydalanish, bolalarning o'qishini oshirish uchun maktab muassasalarida neyrota'lim vositalarini joriy etish va qo'llash juda muhimdir.

Neyro-ta'lim yoki neyro-didaktikaning asosiy qo'llanilishi, albatta, maktab ya'ni bolalar bilim oladigan maskandir. O'quv jarayonini iloji boricha samarali qilish uchun o'qituvchilar miyaning qanday ishlashini, ma'lumotni qanday eslab qolishi, qayta ishlashi, yozishi, saqlashi va eslashini tushunishlari kerak. Bundan tashqari, o'qituvchilar maktab sinfining tuzilishi, o'quvchilar bajaradigan vazifalar, so'zlar va his-tuyg'ular maktab o'quvchilarining miya rivojlanishiga va ularning o'rganish uslubiga sezilarli ta'sir ko'rsatishini bilishlari kerak[2, 111].

Shunday qilib, aytish mumkinki, nevrologiya yutuqlari orqali maktab faoliyatini sezilarli darajada oshirish mumkin. Ularni o'quv jarayonida qanday qo'llash kerak? Eng muhimi, nafaqat passiv o'rganish, balki olingan ma'lumotlarni amalda qo'llashdir. Bunda o'qituvchilarga qarqta quyidagi tavsiyalarni beramiz

1. Darsda ijobiy hissiy muhit yarating[3].

O'qituvchilar va o'qituvchilar sinfda ijobiy muhitni, talabalar bilan ishonchli va do'stona munosabatlarni saqlab qolishlari juda muhimdir. O'zingizning his-tuyg'ularingizni nazorat qila olish, ijobiy munosabatda bo'lish va darsda qulay muhit yaratish, haddan tashqari stressli vaziyatlardan qochish kerak.

2. Darsda "Cognifit Neuroscience" onlayn platformasidan foydalaning.

Ushbu ta'lim neyrotexnologiyasi o'qituvchilar uchun maxsus ishlab chiqilgan. Uning yordami bilan neyro-didaktika va psixopedagogika bo'yicha maxsus ma'lumotga ega bo'lmagan o'qituvchilar maktabdagi o'quv jarayonlari sifatini oshirishi mumkin. O'quv jarayonini optimallashtirish va o'quv faoliyati sifatini

oshirish uchun ta'lim metodikasi va didaktikasini takomillashtirish. Bolalarda o'qish qobiliyatini to'g'irlash, kognitiv funktsiyalarni kuchaytirishda yordam beradi.

3. Hissiyot va ta'lim borasida.

Tuyg'ular kognitiv jarayonlar bilan bog'liq, shuning uchun neyro ta'limning kaliti hissiyotlarni boshqarish qobiliyatidir, shunda ular nafaqat ta'sir qiladi, balki o'quv jarayoniga ham hissa qo'shadi. Bolalarni his-tuyg'ulari va xatti-harakatlaridan xabardor bo'lishga va nazorat qilishga o'rgatish kerak. Ular qachon g'azablanishlarini yoki xafa bo'lishlarini tushunishlari va his-tuyg'ularini qanday boshqarishni bilishlari muhimdir.

Bundan tashqari, yuqori darajadagi stress o'quv jarayonini qiyinlashtiradi, shuning uchun stresssiz qulay o'quv muhitini yaratish va bolalarni tashvishlarini boshqarishga o'rgatish juda muhimdir.

Biroq, nafaqat salbiy his-tuyg'ularni boshqarish qobiliyati, balki bizda his-tuyg'ularni uyg'otadigan materialni o'rganish ham o'rganish samaradorligini oshirishga yordam beradi. Bunday material yaxshiroq va uzoq vaqt esda qoladi. Bu deyiladi mazmunli o'rganish.

4. Turli xil o'qitish usullari va uslublaridan foydalaning.

Biz turli xil o'quv uslublari, topshiriqlar va o'quv materiallaridan foydalangan holda maktab o'quvchilarining ish faoliyatini oshirishimiz mumkin. Barcha bolalar turli yo'llar bilan eslashadi. Rasmlar, videolar, tajribali, interaktiv va musiqiy darslardan foydalanish...shunday qilib, biz bolaning his-tuyg'ularini rag'batlantirish uchun neyroinformatsiyani amalda qo'llaymiz. Shunday qilib, o'rganish yaxlit bo'ladi.

5. Optimal atrof-muhit sharoitlarini yarating.

Darsda neyro-ta'lim strategiyalarini qanday qo'llash mumkin? Maktab o'quvchilari ma'lum sharoitlarda yaxshiroq o'rganadilar. Bizda ko'rish qobiliyati yaxshi rivojlangan va vizual stimullar talabalar tomonidan eng yaxshi qabul qilinadi. Bundan tashqari, darsning tuzilishi dinamik bo'lishi kerak - bu bolalarning e'tiborini oshiradi. Ta'limning har bir bosqichiga kiritilgan xilma-xillik, tartib va go'zallik butun o'quv jarayoniga foyda keltiradi. Tinch fon musiqasi o'quvchilarga diqqatni jamlashga, dam olishga va o'zlarini qulay his qilishga yordam beradi. Tabiiy yorug'lik, shuningdek, o'qish uchun maqbul sharoitlarni yaratishga yordam beradi: sinfdagi qorong'ulik va lyuminescent sun'iy yorug'lik ishlamaydi.

6. O'quv materialini takrorlashning turli usullaridan foydalaning.

Ma'lumotni uzoq vaqt eslab qolish va ongingizda mustahkamlashning eng yaxshi usullaridan biri bu takrorlashdir. Biroq, o'tgan materialni xuddi shu tarzda takrorlash bolalarni tezda zeriktirishi mumkin. Shuning uchun mukammal

neyroimaging strategiyasi takrorlash jarayonini xilma-xil qiladigan turli xil vazifalar va mashqlardan foydalanishdir. Shunday qilib, bolalar olingan ma'lumotlarni turli yo'llar bilan mahkamlashlari mumkin.

7. Semantik o'rganish imkoniyatlari.

Uzoq muddatli optimallashtirilgan yodlash va motivatsiyani qo'llab-quvvatlashning kaliti o'quvchilarning olgan bilimlarining foydaliligini tushunishdir. Semantik o'rganish bilimlarni Real hayotda qo'llashga yordam beradi, savolga javob beradi: "nega menga kerak?». Yaxshi neyro-ta'lim strategiyasi darsda haqiqiy mashqlar, tadqiqotlar, eksperimentlar o'tkazish, metafora va o'xshashliklarni yaratish, sabab-oqibat munosabatlarini o'rganish, imkoniyatlar va istiqbollarni tahlil qilish, ijodiy fikrlashni rivojlantirish uchun aktyorlik mashqlaridan foydalanishdir.

8. Fikr bildiraylik.

Fikr-mulohazalar neyropedagogika va o'rganish jarayonida muhim rol o'ynaydi. Fikr-mulohaza bildirish, boshqacha qilib aytganda, maqtash va yaxshiroq nima qilish mumkinligini ko'rsatish o'quvchining ta'lim yo'nalishi uchun asosdir. Baholash va xatolarni qizil rang bilan ta'kidlash etarli emas. Xatolarni maqtash va to'g'ri tushuntirish kerak. Xatolarni maqtash va to'g'ri tushuntirish kerak. Shunday qilib, biz o'quvchilarni rag'batlantiramiz va akademik ko'rsatkichlarni yaxshilash bo'yicha aniq tavsiyalar beramiz.

Demak, maktabda ta'lim jarayonini samarali bo'lishida o'qituvchilarning neyropedagogik bilim va ko'nikmalrga ega bo'lishi shart va zarurdir. Buning uchun oliy ta'limda bo'lajak o'qituvchilarga bakalavriat bosqichida neyropedagogikani fan sifatida kiritilishi va malaka oshirish institutlarida ham o'qitilishi maqsadga muvofiq boladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. 2020 yil 13-oktabrdagi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ 4860-sonli "Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarga ta'lim-tarbiya berish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" gi qarori.
2. Цветков А.В., "Нейропедагогика для учителей", 2020г., 111 стр.
3. Андреа Гарсия Сердан [CogniFit \("КогниФит"\)](#) , 2020г.
4. Abdullayeva, N. A. (2023, January). UMUMIY O 'RTA TA 'LIM MAKTABLARI O'QUVCHILARIDA ILMIY TADQIQOTCHILIK KO 'NIKALARINI ZAMONAVIY YONDASHUV ASOSIDA SHAKLLANTIRISH. In INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE" THE TIME OF SCIENTIFIC PROGRESS" (Vol. 2, No. 5, pp. 11-17).

5. Abdullayeva, N. A. (2022). ILMIY TADQIQOT OLIB BORISH KOMPETENTLIGI-BO'LAJAK O'QITUVCHI SHAXSINI SHAKLLANTIRISH OMILI SIFATIDA. *Academic research in educational sciences*, 3(1), 601-612.
6. Abdullayeva, N. A. (2022). The Role of Project Education in Developing Students' Restraint Skills. *International Journal of Innovative Analyses and Emerging Technology*, 2(5), 58-62.
7. Abdusalomovna, A. N. (2022). TALABALARNING KASBIY KOMPOTENTLIGI. INNOVATION IN THE MODERN EDUCATION SYSTEM, 2(18), 733- 736.
8. Jahongir Umidjon O'G'Li Tojiboyev (2022). TALABALARDA ESTETIK MADANIYATNI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI. *Academic research in educational sciences*, 3 (1), 585-594. doi:10.24412/2181-1385-2022-1-585-594
9. SAIDKULOVICH, S.B., & UGLI, T. J. U. The Social Pedagogical Necessity of Developing Students' Aesthetic Culture in the Process of Globalization. *International Journal of Innovations in Engineering Research and Technology*, 8(1), 75-77.
10. Umidjon o'g'li, T. J. (2022, November). KREATIV YONDASHUV ASOSIDA TALABALARNING ESTETIK KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH DOLZARB PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA. In *INTERDISCIPLINE INNOVATION AND SCIENTIFIC RESEARCH CONFERENCE* (Vol. 1, No. 3, pp. 42-44).